

AndelsBladet

Udgivet af AndelsTanken

Januar 2017

Første gang 1900

TEMA: Åbning af den første
moderne andelsbutik i Tranekær

Kære læser,
Velkommen til første udgave af AndelsBladet i en ny version. Hvis du ikke er bekendt med AndelsTankens arbejde, får du her en introduktion.

AndelsTanken er et netværk, hvis formål er at gøde jorden for en ny dansk andelsbevægelse. Vi nyder opbakning fra en skønsm blanding af eksperter, tænkere, frivillige og specialister, der tilsammen er med til at kvalificere vores bestræbelser.

På Langeland har lokale kræfter som de første i Danmark taget teten, og et lokalt udviklingsråd, AndelsTanken Langeland, er oprettet med det formål at udfolde de mange muligheder for andelsøkonomisk udvikling, som findes i mødet mellem den oprindelige andelstanke og det moderne Danmark anno 2017.

Den Lokale i Tranekær er en vigtig milepæl i AndelsTanken Langelands arbejde. Samtidig er det noget som mange, også uden for øen, holder et tæt øje på. Det gælder også arbejdet med skovlandbrug såvel som hele uddannelsesaspektet.

Derfor vil vi gerne fra AndelsTankens side dele succeserne, såvel som tankerne bag, således at andre lokalsamfund kan finde inspiration og få glæde af de værktøjer, der introduceres. Det vil vi gøre i en række temanumre under titlen AndelsBladet.

God fornøjelse!
AndelsTanken
Redaktør Hasse Holmberg

Redaktion

Redaktør
Hasse Holmberg, formand AndelsTanken

Bidragssydere
Agnete Fog, formand AndelsTanken Langeland
Bjarne Nielsen (V), borgmester Langeland
Niels Holck, projektleder
Ross Jackson, formand Gaia Trust
Susanne Jølcck, journalist

Layout og tryk
Marie Wøldike, Nowhuset

Indhold

Langeland kan sætte tonen

Greven står ved sit ansvar

Trankær får Danmarks første AndelsButik

Værd at vide om Den Lokale

Borgmester Bjarne Nielsens ord ved ankomsten af Den Lokale Til Tranekær

Fra udkant til forkant - en ny andelsbevægelse er født

Dengang danskerne bestemte i egen butik

AndelsTanken Langeland
- et andelsøkonomisk udviklingsråd

Langeland kan sætte tonen

/Agnete Fog

AndelsTanken Langeland demonstrerer, at lokale udviklingsråd kan vende udkant til forkant.

AndelsTanken Langeland har i dag snart to år på bagen, og resultaterne er begyndt at tikke ind. Skovlandbrug, uddannelsesforløb, beskæftigelse og nu også første AndelsButik i form af Den Lokale i Tranekær. Jeg bliver gang på gang mindet om, hvor mange gode kræfter, der egentlig findes på vores dejlige ø. Både AndelsTanken og andelstanken er i dag forankret blandt langelænderne.

Langeland er godt i gang med at markere sig på landsplan som det første sted i Danmark, hvor et moderne andelssamfund begynder at slå rod. Vores lokale vidensfestival bragte sidste år eksperter til øen fra det store udland, og der har været udtrykt stor begejstring over alt det, vi har formået indtil nu. Med andre ord, hvis vi kan gøre Langeland kendt for andelstanken, gode madvarer og et sundt lokalt fællesskab, skal tilflytterne nok komme.

Når jeg hæfter mig ved de gode muligheder for at brande Langeland på baggrund af den seneste udvikling, skyldes det ikke kun, at jeg selvfølgelig gerne så, at Langeland fik lidt mere positiv omtale i medierne.

Faktisk er AndelsTanken Langeland sat i verden med lige netop det formål at demonstrere overfor resten af Danmark, hvordan andelstanken kan gå fra tanke til praksis. Så vi er vel undskyldt, hvis vi larmer lidt med det.

AndelsTanken Langeland er det første lokale udviklingsråd i det nationale netværk, AndelsTanken. Men AndelsTanken har vokseværk, og alt tyder på at vi ikke bliver det sidste. Som lokalt udviklingsråd er vi et selvstændigt organ. Vi sætter selv vores egne prioriteringer på baggrund af vores lokale behov og interesser. Samtidig arbejder vi tæt sammen med vores nationale netværk for på bedste vis at demonstrere modellen for andelsøkonomisk udvikling. Langelands rolle som first-mover betyder, at vi har en unik mulighed for at sætte scenen for fremtidige udviklingsråd og blive foregangskommune for en landsdækkende bevægelse. Fra udkant til forkant.

Greven står ved sit ansvar for lokalsamfundet

/Susanne Jølc

Tranekær Slot er et af de få slotte og herregårde i Danmark, der ikke ligger for sig selv langt ude på landet, men er omgivet af en by, i dette tilfælde Tranekær på Nordlangeland.

Landsbyen har smukke velbevarede huse, kuperet terræn med alleer og flot vue over herregårdslandskabet og det okseblodsfarvede slot, hvor slægten Ahlefeldt har resideret gennem flere hundrede år. Til gengæld er der ingen arbejdspladser, ingen butikker og en befolkning, som aldersmæssigt hører til i den høje ende.

Slottets og godsets nuværende ejer, Christian greve Ahlefeldt-Laurvig, er nummer 13 i rækken, og han nærer - som de fleste af sine forfædre - stor veneration for ikke bare Tranekær, men for hele Langeland. Indtil lensaflysningen i 1919, da adelen måtte give afkald på sine sidste privilegier, udgjorde den lange ø i det sydfynske øhav Grevskabet Langeland, og godsets ejere havde titel af lensgrever og ditto grevinder. Langeland fungerede som slægten Ahlefeldts eget kongerige, og de skiftende ejere (som regel den ældste søn og i hvert fald den nærmeste mandlige arving) blev da også døbt enten Christian eller Frederik ligesom i kongefamilien.

Lensgreverne keredede sig i det store og hele om deres undersåtters ve og vel. Hovedparten af Tranekærs indbyggere arbejdede for godset, mændene i mark, stalde eller skov, og mange af kvinderne var beskæftiget i slottets store husholdning. Men samtidig blev der taget hånd om arbejdernes børn, der på lensgrevens regning kom i skole, og der blev fundet lettere og knap så krævende opgaver til de gamle, der ikke længere magtede det hårde arbejde.

En af de mest navnkundige lensgrever var Frederik Ahlefeldt, kaldet Generalen, der var både dynamisk og fremskridtsvenlig, og hans indsats for Tranekær og det øvrige Langeland er stadig synlig i bybilledet. Frederik Ahlefeldt var begejstret for musik og teater, og han fik

både musikanter og teatergrupper til landsbyen og byggede boliger til dem. Både hans gamle teaterbygning og den tidligere skole står endnu tillige med en række af de produktionsvirksomheder, han etablerede.

Efter lensaflysningen overtog staten de sociale opgaver, og adelen koncentrerede sig om at drive godserne, og op gennem det 20. århundrede medførte den teknologiske udvikling, at der nu er mindre brug for arbejdskraft end nogensinde før. Preben lensgreve Ahlefeldt-Laurvig, far til Christian Ahlefeldt-Laurvig, plejer at illustrere forskellen på dengang og nu således: Han overtog Tranekær Gods i 1970, og da var der 100 ansatte på godset og fire på kommunen. I dag er det lige omvendt, som han siger:

Godsets nuværende ejer, der har drevet Tranekær i næsten 22 år, føler en vis forpligtelse med hensyn til at bidrage til lokalsamfundets overlevelse og fortsatte positive udvikling.

- Min familie har boet her på Langeland i generationer, så jeg føler et stort ansvar for at gøre noget, der kan gavne både mig selv og det område, jeg bor i. Filantropisk er et stærkt ord, men jeg synes godt, man kan kalde de projekter, vi har sat i gang med andelsbutikken Den Lokale og forsøgsproduktionen i Åsø, for idealistisk. Vi sætter, men uden at sætte hele butikken, på at finde alternative og bæredygtige indtægtskilder, siger Christian greve Ahlefeldt-Laurvig.

Han driver godsets knap 1.800 hektar landbrug og skovbrug på konventionel vis, men er også gået med i lokale projekter som Medicinhaverne i Tranekær og CEBI (Center for Bioressourcer og Innovation) for at eksperimentere med alternative produktionsformer. Christian Ahlefeldt-Laurvig håber, indbyggerne i landsbyen og på Langeland i det hele taget vil bakke op om Den Lokale, der åbner inden længe ved det gamle godskontor i Slotsgade.

Tranekær får Danmarks første AndelsButik

/Niels Holck

Et nyt koncept, AndelsButik, er landet i Tranekær.

Ved et større arrangement for nyligt med deltagelse af blandt andre borgmester Bjarne Nielsen (V) blev den mobile butik, som ses i billedet foroven, overdraget til byens borgere på foranledning af AndelsTanken Langeland. Butikken, som bærer navnet Den Lokale, er den første i rækken af forhåbentlig mange nye AndelsButikker rundt om i landet. Den mobile AndelsButik er dog kun på midlertidigt visit i Tranekær, indtil en mere permanent version af Den Lokale flytter ind i det gamle godskontor i byen. Herefter er planen, at konceptet AndelsButik vil rejse videre rundt i landet og på sin vej så frøene til en ny andelsbevægelse.

Den nye andelsbevægelse

I dag må mange lokale købmænd og forretningsdrivende dreje nøglen om i de mindre lokalsamfund. Den udvikling ønsker AndelsTanken at vende, og med AndelsButik får det enkelte lokalsamfund nu en mulighed for i fællesskab at sikre deres indkøbsmuligheder og give luft under vingerne til lokale producenter. Den enkelte AndelsButik vil desuden have andel i det fællesejede AndelsGrossist, som står for logistikken, den digitale infrastruktur og formidlingen af kontakt imellem producenterne og de enkelte butikker.

AndelsButikkerne ligner til forveksling de oprindelige brugsforeninger som blev etableret i andelsbevægelsens storhedstid. Det nye består blandt andet i opdateringen af konceptet til en ny teknologisk og socioøkonomisk virkelighed.

Fordelene ved en AndelsButik

Der er flere fordele ved at have en AndelsButik i sin by. For det første sparer man som medlem penge uden at

skulle gå på kompromis med kvalitet i sundhed eller miljøaftryk. Den lavere pris skyldes dels en reduktion i udgifter til emballage og logistik, men en måske vigtigere faktor er det forhold, at en AndelsButik ikke er sat i verden for at høste en profit til dens ejere, eftersom ejerne selvsagt skal være butikkens egne medlemmer, og grossistdelen skal ejes af de enkelte butikker i fællesskab. Desuden er det nemt og tilgængeligt hele døgnet lige hvor du bor.

Reduceret pris, øget bekvemmelighed og bedre sikkerhed mod truende butiksød. Det er selvfølgelig alle gode grunde for et lokalsamfund til at gå sammen om at åbne sin egen AndelsButik. Men lige så vigtigt er det måske, at producenter og forbrugere igen kan opbygge et kendskab til hinanden i et tillidsbaseret netværk, der gavner både lokal økonomi og kultur, idet det på den ene side sikrer producenterne en stabil efterspørgsel uden markedsføringsomkostninger og på den anden side sikrer forbrugerne et stabilt udbud af sunde og bæredygtige varer fra leverandører de kender.

Den Lokale bliver et nyt knudepunkt for udvikling. På den måde bliver den enkelte AndelsButik et knudepunkt for andelsøkonomisk udvikling, der binder lokalsamfundet sammen.

Tranekær er kendetegnet ved et stort lokalt engagement og en stolt og lang historie, der ikke mindst er synlig i byens arkitektur. For 200 år siden satte den daværende Greve og general Frederik Ahlefeldt-Laurvig skub i udviklingen ved at invitere dygtige folk til byen fra hele Europa. I dag ville man nok kalde ham en kreativ iværksætter. Folk der bor i Tranekær er meget bevidste om byens helt specielle arkitektur og historie. Og der er da også stor vilje blandt byens borgere til at støtte

lokalsamfundets genrejsning. Allerede eksisterende projekter som eksempelvis Medicinhaverne beviser med al tydelighed, at man i Tranekær både kan og vil.

Den Lokale er del af en større indsats på Langeland med det formål at vende den generelle udvikling på øen. AndelsTanken Langeland er initiativtager til en såkaldt andelsklynge i Tranekær, hvormed man ønsker at demonstrere, at et stærkt lokalsamfund som Tranekær kan tage ansvar for deres egen økonomiske fremtid ved at handle lokalt. Butikken er udgangspunktet, som flere fremtidige initiativer kan knytte an til. Det forklarer sekretariatschef i AndelsTanken Langeland og direktør i AndelsGrossist, Hanne Christensen.

- Vi skal ikke længere end en generation tilbage, før det vrimlede med liv i Tranekær. Det vil vi gerne se igen, men vi er nødt til at skabe en bæredygtig økonomisk udvikling, som kan understøtte det mål. Og det er her AndelsButikken kommer ind.

AndelsButikken tager på Danmarks-turné

Demonstrationsbutikken skal dog ikke stå i Tranekær for altid. Ambitionen er at skabe nok interesse for en fast butik i godskontoret i løbet af de næste to måneder. Derefter vil den mobile butik rykke videre til Rudkøbing og flere større byer i regionen såsom Svendborg og Odense og videre ud i det ganske land.

- I Rudkøbing er der mange, der gerne vil købe loka-

le langelandske varer, men de er ikke til at støve op i supermarkederne. I de mindre byer på Langeland er folk faktisk allerede rigtig gode til at købe lokalt. Det vil dem, der bor i de større byer også gerne, men de har ikke samme muligheder, forklarer Hanne Christensen.

Producenter, der ønsker at komme i betragtning som leverandør til butikken, kan kontakte Hanne Christensen. Hvis I, i dit lokalsamfund, ønsker at høre om mulighederne for at få en AndelsButik, vil det ligeledes være muligt at kontakte AndelsGrossist for et uforpligtende informationsmøde. Missionen er at AndelsButikkerne skal være med til at genskabe aktiviteterne i så mange lokalsamfund som muligt rundt om i landet.

- Da jeg var barn var det nok over 90% af varerne i min lokale Brugs der kom fra regionen, mens det i dag er under 1% af varerne i vores lokale butikker der kommer fra den region vi bor i. Det har selvfølgelig store negative konsekvenser for beskæftigelsen i vores lokalområder. Med de nye AndelsButikker vender vi udviklingen og sikrer, at de lokalt producerede varer også er de billigste og mest tilgængelige.

Hvis du vil være med, kan du kontakte Hanne Christensen på hc@andelstanken.dk

De 3 typer af varer
AndelsButikkerne vil føre tre forskellige typer varer:

Kolonialvarer

Tørvarer og andre langtidsholdbare varer lagres i butikkernes portions-dispensers, hvor hvert drej på dispenserens håndtag ganske simpelt registreres på det enkelte medlems konto. Hver butiks forening vælger én gang om året, hvilke varer de ønsker at have fast på lager. AndelsGrossist, som er alle de enkelte AndelsButikkers fællesejede grossist, sørger for at dispenserne er fyldt.

Friskvarer

Friskvarer leveres til butikkerne på bestilling. Hver butiks forening vælger, hvilke friskvareproducenter de ønsker at handle med. Herefter kan hvert medlem vælge at få besked, når en given vare kan leveres fra en producent. Når medlemmet bestiller, transporteres varen direkte fra producent til medlemmets AndelsButik.

Lokale varer

AndelsButikkerne har hyldeplads samt køle- og fryseplads, hvor lokale producenter kan placere deres varer. Den lokale producent tager et billede og indtaster information om varen, hvorefter medlemmerne får besked på mail eller SMS om, at varen er tilgængelig.

Værd at vide om Den Lokale

Som producent

Alle producenter skal arbejde hen imod en produktion uden klimabelastning, hvis dette ikke allerede er tilfældet. Producenter forpligter sig til at indgive oplysninger til en årlig klimaberegning af deres produktion.

Alle producenter skal have en online profil, der giver detaljer omkring, hvad og hvordan de producerer.

Producenter skal acceptere uannoncerede besøg fra AndelsGrossist, som skal sikre, at de følger de produktionsmetoder, de nævner i deres profil. Producenten kan desuden rates online af AndelsButiks medlemmer.

Producenter af langtidsholdbare fødevarer skal helst selv kunne lagre deres varer og acceptere ugentlige opsamlinger året rundt. Friskvarer opsamles og leveres dagligt. Lokale producenter bestemmer selv, hvor tit de leverer til de lokale butikker.

De enkelte butikker kan kun udskifte leverandører årligt. Dette sikrer salg af den enkelte producents årlige produktion. Producenter skal betales, når varen er leveret til den enkelte AndelsButik og giver således ikke kredit.

Som medlem

Priser udregnes i en 100 % åben kalkule og udgør producentens betaling plus omkostninger til moms, administration og logistik.

Derudover er det muligt at beslutte en afstandsmoms, som tilfalder den enkelte butik med det formål at skabe øget incitament for medlemmerne til at købe ind så lokalt som muligt.

Den enkelte butik forpligter sig til at benytte AndelsGrossists godkendte leverandører af tørvarer og friskvarer. Dette skal sikre at samtlige producenter lever op til målsætningen om CO2-neutralitet og gennemsigtighed for forbrugerne.

AndelsGrossist er ejet i fællesskab af de enkelte AndelsButikker og handler derfor alene i deres interesse.

Butikken må ikke optage kredit hos producenter.

Den enkelte AndelsButik er organiseret efter følgende principper:

- Ét medlem, én stemme.
- Fuld åbenhed og gennemskuelse.
- Medlemmerne har tabsrisikoen for den på gældende butik

Øverst: Smart-butik. Den mobile butik åbner via din mobiltelefon døgnet rundt. Dine køb registreres på en tablet, og en faktura sendes til din telefon nemt og bekvemt.

Nederst: Portions-dispensers. Den Lokale er emballage fri, så dine køb belaster miljøet mindst muligt, og prisen kan holdes i bund

Borgmester Bjarne Nielsens ord ved ankomsten af Den Lokale til Tranekær

Fra udkant til forkant – en ny andelsbevægelse er født

/Ross Jackson

”

Det er mig en stor glæde her i dag at få lov at indvie dette nye projekt fra Andelstanken.

Det er godt der kommer personer med visioner til vores Ø og sammen med lokale ildsjæle sætter gang i udviklingen.

Food containeren, som AndelsTanken åbner her i Tranekær, baserer sig på jord-til-bord tanken, hvor andelsbrug, der producerer CO2 neutrale fødevarer, og forbrugerne igen kan handle direkte med hinanden. Det vil skabe mere omsætning på Langeland, åbne nye muligheder for landbruget og sætte fokus på nye og spændende produktionsformer, som vil kunne øge afsætning af fødevarer produceret og forarbejdet på Langeland. Langeland får på den måde chancen for at blive kendt for en ny og spændende udvikling på fødevarerområdet.

Der tænkes også i den nødvendige undervisning og uddannelse til de nye produktionsformer. Langeland Kommune og AndelsTanken arbejder sammen med Kold College, University College Lillebælt og om at udvikle kurser frem mod en egentlig Klimalandmandsuddannelse. De første kurser er afholdt på Kragholmgaard og flere er i støbeskeen.

Vi er glade for det gode samarbejde mellem det offentlige, de frivillige og virksomhederne med at skabe lokalt forankret økonomisk udvikling. Vi kan det gode samarbejde på Langeland, lad det samarbejde skabe grobund for en

sund udvikling. Jobcentret har arbejdet målrettet for at sikre at den nødvendige arbejdskraft blev opkvalificeret, så de i dag kan arbejde med at producere det der skal leveres til andelsbutikken her.

Tak til Niels Holcks gode initiativer og tak til Ross Jackson for økonomiske investeringer, som har mulig gjort at projektet kommer i gang. Det har været en vigtig forudsætning for at få succes. En stor tak til Grev Christian fra Tranekær Gods fordi du har involveret dig i projektet. Det er er rart når lokale i den grad går med i nye projekter.

Tranekær har fået den første butik, lad det blive ikke alene en succes for Tranekær, men for hele Langeland og når de næste butikker åbner i Rudkøbing, Svendborg, Odense og København – ja, så vil de alle vide at det var her det startede – på Langeland.

Til sidst skal lyde en stor tak alle jer ildsjæle i Andelstanken, det er vi fra Kommunen glade for og vi ser frem til et fortsat samarbejde.

”

Den 20. december 2016 vil muligvis vise sig at have været en historisk dag – nemlig dagen, da udkantsdanmark blev til forkantsdanmark – dagen, der markerede begyndelsen til en genetablering af den danske andelsbevægelse, som blev lagt i graven i 1950'erne, da storkapitalen og gældsbasebet vækst overtog den politiske dagsorden med det tvivlsomme resultat, som vi kender i dag.

Andelsbevægelsen var et meget modstandsdygtigt koncept, der overlevede to verdenskrige og 1930'ernes depression, præcis det vi har brug for i den kommende turbulente tid med disruption og opløsning af gamle centraliserede strukturer.

Udgangspunktet for initiativet er et samlet folk på Langeland, der står sammen om at redefinere hvad regional udvikling betyder i den 21. århundrede. Det betyder bl.a. bevarelsen af lokalskabte værdier i regionen igennem lokalt samarbejde mellem producenterne og forbrugere baseret på en omlægning af jorden til et på en gang mere profitabelt og mere bæredygtigt, CO2-neutralt landbrug, der forener principperne fra skovlandbrug, permakultur og ingen pløjning.

Det gøres bl.a. ved hjælp af den mest moderne teknologi med tablets i en ubemandet lokal AndelsButik, der eliminerer mellemhænderne, og som f.eks. leverer friske lokale varer efter bestilling fra velkendte leverandører. Målet er, at forbrugerne skal betale mindst 20 procent mindre, og producenterne skal tjene mindst 20 procent

mere. Overskuddet skal gå bl.a. til udvikling af lokalproducerede merværdiprodukter og til kulturudvikling. Men målet er også at etablere arbejdspladser, og de første er allerede etableret på det første stykke 4 ha. forpagtet jord med en chef og fire indvandrere. Min rolle er som fødselskæmpe, rådgiver og kapitalindsprøjer, men sigtet er selvfølgelig, at værdikæden skal ejes og drives 100 procent af de lokale producenter og forbrugere — det er jo fundamentet i andelsbevægelsen, som vi glemte efter krigen og nu skal genetablere.

Den mobile AndelsButik bliver i Tranekær indtil en permanent butik er indrettet om nogle måneder, hvorefter den bevæger sig videre til det næste sted, herunder også til andre regioner. En national struktur er allerede etableret med foreningen AndelsTanken som den overordnede enhed med udviklingsråd i regionerne som andelshavere.

AndelsTanken forener en bæredygtig landbrugsreform med en forbedret lokal økonomi, en effektiv klimastrategi, nye arbejdspladser og et attraktivt liv tæt på naturen, hvad man kunne kalde en win, win, win strategi.

Artiklen er bragt i POV International (22/12/2016) i forbindelse med lanceringen af Den Lokale i Tranekær

Dengang danskerne bestemte i egen butik

/Hasse Holmberg

Der var engang, da danskerne bestemte i egen butik. Bogstaveligt talt og i overført betydning. Dengang andelsbevægelsens nye måde at organisere sig på i lokale fællesskaber og nationalt samarbejde hjalp til at rodfæste økonomien i et levende demokrati. Det var en gylden periode i danmarkshistorien, som udmøntede sig i en særlig dansk præference for demokratisk lighed, tillid, samarbejde og en række andre værdier, der stadig i dag præger vores samfund.

Andelsbevægelsen har længe ligget i en form for dvale, men værdierne har overlevet, og i AndelsTanken ønsker vi at kalde arven fra andelsbevægelsen til live på ny.

Vi lever i historiske tider. Det kan man i princippet sige om alle tider. Og så alligevel ikke. Jeg er født i 1989 og er som sådan vokset op i, hvad der vel bedst kan beskrives som en post-historisk verden. Samme år erklærede den amerikanske politolog Francis Fukuyama i sit berømte essay verdenshistorien for værende afsluttet. Det frie marked og det liberale demokrati var endestationen, og nu var det kun et spørgsmål om at læne sig tilbage og iagttagende modellen udfolde sig globalt. Fukuyama vandt stor anerkendelse for sin analyse, og som barn af 90'erne kan jeg bestemt skrive under på den følelse, der prægede tiden efter den Kolde Krig. Men så startede historien igen.

Da verdenen blev mindre

I dag oplever vi et globalt økonomisk system, som underminerer de lokalsamfund, der ellers har gjort Danmark til en både sammenhængende og mangfoldig nation fra Tranekær på Langeland til Indre By i Køben-

havn, hvor jeg selv er født og opvokset. Men vi ser også en modsat bevægelse finde sted med søgen efter lokal autenticitet og lokale varer. Vi leder igen efter balancen mellem det lokale og det globale. En balance som andelsbevægelsen – til stor gavn for Danmark – havde held til at finde. Det kan vi gøre igen.

Hvis vi skal klare os godt i den globale økonomi – får vi ofte at vide – skal vi blot overdrage lidt mere af vores suverænitæt, så vi kan komme "tættere på kernen" i de overstatslige institutioner. Hvis vi sælger vores fællesjede infrastruktur til Goldman Sachs, kommer vi lidt tættere på det globale finanssystem og i bedre favør hos de globale kreditvurderings-institutter. Men en ny realisering er ved at indfinde sig. "Tættere på kernen" i den globale økonomi giver ikke mere stabilitet. Tværtimod gør det kun lokale økonomier mere sårbare overfor systemets komplekst indlejrede og mangefacetterede kriser.

De globale og lokale kriser

Den globale økonomi er i dag drevet af gæld, og det gør det vanskeligt at drive en bæredygtigt forretning. Landbruget er et godt eksempel på et erhverv, der lider under den nuværende økonomiske orden. Flere forgældede landbrugsbedrifter søger sikkerhed gennem mere kapitalintensiv stordrift. Resultatet er, at jorden udsættes for et stadigt hårdere pres til en grad, hvor vi i fremtiden må vænne os til at synge, "det var Frejas sal," hvis ikke vi i Danmark formår at lægge kursen om.

Globalt vurderer FN alarmerende, at vi kun har ca. 60 årlige høste tilbage på verdensplan som følge af den voldsomt ubæredygtige landbrugsdrift. Men jordens faldende frugtbarhed er bare én af mange gensidigt sammenhængende kriser, der blandt andet udspringer af en global økonomi. Når det lokale bliver sat ud af ligningen,

ser vi alt for ofte at miljøet og den sunde udvikling taber.

I stedet bør vi fokusere vores kræfter på at introducere en ny dynamik i økonomien, som satser på at skabe værdi igennem lokalisering. Vi skal lade økonomien slå rødder frem for at lade den vokse uhæmmet, indtil næste store stormvejr vælter den omkuld. Derfor er opgaven at demonstrere, hvordan vi på lokalt niveau kan vende udviklingen om, så vi igen kan gøre Danmark robust nok til at stå på egne ben og vise verden et alternativ til kriser og nødvendighedens politik. Det har vi faktisk gjort før. Når det kommer til at genvinde den demokratiske kontrol over lokalsamfundets økonomi, mener vi i AndelsTanken, at svaret skal findes i et gensyn med den gamle danske andelsbevægelse. AndelsTanken er bragt til verden med det formål at puste nyt liv i andelsbevægelsen.

Når en ny tid finder sin ånd

Den gyldne æra i andelsbevægelsens historie strækker sig fra de sidste årtier af det 19. århundrede frem til omkring midten af det 20. århundrede. Perioden er kendetegnet ved en gennemgribende demokratisering af økonomien ledsaget af et veritabelt økonomisk mirakel.

Andelsbevægelsen kan beskrives som en blomst med rødder, der strækker sig dybt ned i den danske muld. Tanken bag den danske andelsbevægelse ligger nemlig i formidabel tråd med den særlige danske ånd, som blev født i årtierne op til, og som gradvist modnedes gennem perioden. Andelsbevægelsen er bygget på tillid, respekt og en positiv fælles selvforståelse. De værdier, som er født ud af den danske fællesskabskultur, udgør det kulturelle fundament for den tidlige bevægelse, og det er intet tilfælde, at andelstanken slog rod i lige netop vores lille hjørne af Europa.

Hvad udad tabes, det må indad vindes

Hjørnesteinene til den danske andelsbevægelses succes blev lagt tidligt i det 19. århundrede. Allerede så tidligt som i 1801 må Danmark indkassere sit første store nederlag, da vi mister det meste af den dansk-norske flåde til englænderne under det skæbnesvangre søslag kendt som Slaget på Reden. Kun få år senere i 1807 må vi tage afsked med resten af orlogsflåden efter terrorbombningen af København, og Danmark står nu magtesløs tilbage uden mulighed for at håndhæve sit koloniale herredømme på søen og bevare sin position som handelsmagt og koloniherre. Én konkurrent mindre for det mægtige britiske imperium.

Danmark havde ellers i perioden forinden vokset sig stærk på ryggen af den koloniale handel. Ressourcer og varer kanaliseres fra kolonierne til fædrelandet og tilføres gradvist værdi, jo tættere de nærmer sig handelscentrum. Men i modsætning til vor tids finansielle handelssystem, der er baseret på gæld som motor for centralisering, var datidens imperiale handel båret af rå militær magt, og uden en flåde kan Danmark kun se til. Der går da heller ikke længe før vi i 1813 populært beskrevet må erklære statsbankerot. Året efter følger

Freden ved Kiel, der blandt andet resulterer i tabet af et udsultet Norge. Halvtreds år senere i 1864 mister vi desuden Slesvig-Holsten og må sige endeligt farvel til tiden som stormagt.

"For hvert et tab igen erstatning findes, hvad udad tabes, det må indad vindes."

H. P. Holst,

Dansk digter (1811-1893)

Men netop som det ser sortest ud, beslutter vi i Danmark at tage skeen i den anden hånd. Tabet af imperial magt og sammenbruddet af den koloniale økonomi med statsbankerotten i 1813 medførte et ejendommeligt nybrud, hvormed vi i Danmark gradvist mistede fascinationen af europæisk imperialismen og i stedet vendte blikket indad. Perioden, der fulgte i kølvandet på statsbankerotten, er en af de mest spændende i danmarkshistorien. Her blev fundamentet lagt for den velstand, vi i Danmark har nydt i generationer.

Blandt andet så folkeskolen dagens lys for første gang i 1814 – samme år som nederlaget til englænderne blev skrevet under i Kiel. Det må siges at være en både storstilet og modig investering i fremtiden begået kun et år efter statsbankerotten. Samtidig indledtes en gradvis demokratisering frem til Grundlovens tilblivelse i 1849. En meget markant national ånd blomstrede i perioden, men efter Danmarks nederlag i 1864 måtte også nationalfølelsen gå en tur i terapi. Ud af selvransagelsen opstod parolen, at "hvad udad tabes skal indad vindes," hvilket satte nyt skub i opdyrkningen af heden såvel som endeligt punktum for Danmarks koloniale ambitioner. Samtidig sprang højskolebevægelsen til live som en eksplosion af filosofisk vitalitet, og ånden i det danske folkelige fællesskab begyndte at tage form.

Andelsbevægelsens succes

Ved et fokus på samarbejde og tillid frem for entydig konkurrence og egeninteresse formår de spirende danske andelsselskaber at tilvejebringe intet mindre end en eksplosion i både produktivitet og innovation. Demokratisk ejerskab Den klassiske periode i andelsbevægelsens historie er kendetegnet ved, at økonomiens reelle deltagere gradvist overtager ejerskabet. Blandt andet etableres en demokratisk kontrol over fødeværdisystemet hele vejen fra mark til bord, idet både producenter og forbrugere organiserer sig i hver sin ende af værdikæden.

Den form for andelsejerskab er bestemt relevant den dag i dag. Gennem andelsejerskab har borgerne nemlig mulighed for at adressere industriens negative eksternaliteter såsom forurening eller forbrug af knappe ressourcer. Samtidig sikrer andelsejerskabet økonomiens aktører mod indflydelse fra eksterne finansielle interesser. På den måde undgår man arbitrer spekulation, afvikling af aktiver eller andre uhensigtsmæssige strategiske beslutninger, som et fjernejerskab kan påføre en enkelt

virksomhed og dens medarbejdere. I dag er de fleste brancher, måske lige på nær finanssektoren, præget af en høj grad af utryghed. Andelsejerskabet er garant for mere økonomisk stabilitet og en demokratisk styring i overensstemmelse med samfundets almene interesse.

Samarbejde om det fælles bedste

Andelsbevægelsen opstod i et Danmark, der var præget af periodens tanker om fællesskab og samarbejde om det fælles bedste. Samhørigheden i bevægelsen er altså født ind i projektet fra begyndelsen. Dertil kommer højskolebevægelsens inspirerende ideal om livslang læring, hvormed scenen var sat for de mange andelsforetagenders omfattende deling af viden, ekspertise og erfaringer.

Teknologiske landvindinger og organisatoriske succeser deltes flittigt i et tillidsbaseret netværk af andelsforetagender, der gerne så hinanden lykkes. Læser man gamle jobansøgninger fra perioden, ses det eksempelvis tydeligt, hvordan vigtige erfaringer på opfordring fandt vej fra ét mejeri til det næste. Hvert eneste mejeri var vigtigt for sit lokalområde, men udgjorde ingen trussel mod naboområdet. Som følge oplevede særligt fødevaresektoren en ekstrem høj grad af innovation og udvikling i perioden.

Det omfattende samarbejde udviklede sig gradvist til større alliancer, og en infrastruktur begyndte at se dagens lys i form af en andelsejet forædlingsindustri, forsyningsselskaber, sparekasser, eksportfællesskaber og mere.

Ligesom dengang er det i dag vigtigt for nye andelsforetagender at arbejde tæt sammen i tillidsfulde alliancer. De tidlige andelsforetagender lærte, at kommercielle alliancer kunne sikre dem et større afkast. Derudover viste det sig at være fordelagtigt at gå sammen om at etablere fællesejede hjælpefunktioner til driften af de enkelte andelsforetagender. Den slags hjælpefunktioner udgjorde blandt andet markedsføring og eksport, finansiering, uddannelse eller ting som fælles vaskerier.

Succesen kan gentages

Den Lokale i Tranekær indskriver sig i samme tradition for fælles organisering. Som den første af AndelsButikkerne vil Den Lokale nemlig – i takt med, at flere butikker skyder op – kunne tage del i ejerskabet over den digitale infrastruktur, der skal understøtte AndelsButikkerne på landsplan. En lignende organisering af leverandørsiden er allerede i støbeskeen, og konturerne af en ny andelsbevægelse begynder at tegne sig. Helt herrer i egen butik er vi ikke endnu, men i Tranekær er medlemmerne af Den Lokale bestemt et skridt nærmere.

AndelTanken Langeland - et andelsøkonomisk udviklingsråd

Erfaring viser, at samarbejde mellem lokale interessenter kan skabe udvikling for lokalsamfundet. Enhver proces for andelsøkonomisk udvikling starter altså lokalt med de engagerede borgere, der tager et ansvar og yder en indsats. De gør borgerne på Langeland. Næste skridt er at cementere det samarbejde i et lokalt udviklingsråd. Et råd bør være bredt sammensat og upolitisk. AndelTanken Langeland udgør i dag et velfungerende udviklingsråd. Rådet baserer sit virke på en detaljeret og konkret viden om lokalområdet og har til opgave at iværksætte såvel som hjælpe projekter med alt fra viden og planlægning til finansiering og netværk.

De specifikke mål for udvikling vil i sagens natur altid være afhængige af lokale interesser og behov, men overordnet arbejder et udviklingsråd for:

... At støtte udviklingen af en lokalt kontrolleret økonomi.

... At sikre størst mulig pengestrøm mellem de økonomiske aktører i lokalområdet og arbejde for en højere grad af selvforsyning med essentielle nødvendigheder.

... At tilføre alle lokale ressourcer maksimal værdi. Det kan eksempelvis finde sted ved introduktionen af ny teknologi, uddannelse af arbejdsstyrken samt tættere organisering og samtænkning af lokale processer.

... At opbygge lokal kapital til investering i lokalt ejede virksomheder – typisk andelselskaber.

Et udviklingsråd skal være kendetegnet ved nærhed og tillid. Efterhånden som nye andelsinitiativer etableres, vil de på sigt tiltræde udviklingsrådet. På den måde kan organisationen udvikles til en egentlig andelsalliance inspireret af den danske andelsbevægelses storhedstid. I nyere tid kan inspirationen findes hos eksempelvis spanske Mondragon, en alliance mellem mere end 250 kooperativer bygget op over de seneste 60 år. Mondragon beskæftiger over 70.000 personer. Men den nøjagtige formel vil altid være afhængig af lokale præferencer, og den spanske alliance står ikke nødvendigvis i et ét-til-ét forhold til den danske andelstanke.

AndelTanken Langeland er første udviklingsråd på landsplan, og som sådan har organisationen god mulighed for at gribe mulighederne og påvirke fremtiden for den nye danske andelsbevægelse.

- vil tilbyde BÆREDYGTIGE OG CO2 NEUTRALE FØDEVARER
 - vil bidrage til LOKAL OG REGIONAL UDVIKLING
 - vil skabe STOLTHED OG KENDSKAB TIL DE LOKALE FØDEVARER PÅ LANGELAND
 - vil understøtte ETABLERING AF NYE AFSÆTNINGSKANALER
 - vil give næring til DEN SPIRENDE NYE ANDELSBEVÆGELSE
- ... vil du være med?

Så søger DEN LOKALE netop nu medlemmer til den nye forening, der skal stiftes blandt borgere i Tranekær og omegn.

Forhåndsinteressen har været stor, og de første medlemskaber er tegnet.

Årligt medlemskab – 500,-

Kontakt:

AndelsTanken Langeland

Kragholmgaard

T 2380 6680

Kragholmvej 40B

M hc@andelstanken.dk

5900 Rudkøbing

W andelstanken.dk